ГОД. VII ВТОРНИКЪ, 19 НОЕМВРИЙ, 1896 Г. БРОЙ 12

НОВИНИ

Sophia
г. Антонъ К. Раевъ

ВѢСТНИКЪ ПОЛИТИЧЕСКИ, НАУЧНО-ЛИТЕРАТУРЕНЪ И ДУХОВЕНЪ

Редакцията и Администрацията на вѣстника се въ Цариградъ: Пера, улица Кабристанъ, № 38

Годишната цѣна на вѣстника е: три и половина бѣли меджидиета за въ турция и петнадесетъ лева за въ странство.

Излазя два пъти въ седмицата, въ Вторникъ и Петъкъ

Единъ брой единъ грошъ

Всичко, що се относя до вѣстника и неговата администрация, ще се изпраща до Редакцията: *Constantinople, Péra-Rue Kabristan, N. 38.*

Ржкописи не се връщатъ назадъ.

Цѣна на обявленията:
За всѣко печатание на четвъртата страница единъ грошъ, или двадесетъ стотинки на редъ за първото обнародване, и 20 пари или 10 стотинки за всѣко послѣдующе обнародване.

ПОДЛИСТНИКЪ

Една вечерь въ Халки.

Парахода испещи, търгна и дивната цариградска панорама започна да се движи предъ очитѣ ми.

Денѧ бѣ на свършване. Слънцето, което безжалостно бѣ пекло, се отглеждаше задъ водитѣ крайнини и, преди да се скрие, хвърляше снопове отъ огненни зар", порои отъ свѣтлина. Азъ стоехъ възхитенъ предъ тая плѣнителна гледка. Тукъ божието творчество се е проявило въ най-изумителни форми. Би рѣкълъ човѣкъ, че предъ него стои възпѣване на мечтата на нѣкой поетъ въ най-лудия полетъ на въображението му. Старая се да скупа впечатленията си—напусто. Мъркатъ ми се въ паметьта бистри струи, сия ющи подъ пурпурни лъчи бѣлокаменни палати, които сѣкашъ че сѫ мраморна свѣтлина, обли куполи, вили съ капризна архитектура, накацала по хълмоветѣ посрѣдъ зеленината, гробища, които се бѣлѣятъ подъ гѫсолисти кипариси— и всичко това нахвърлено въ безредица образува една феерия, която смазва фантазията и изумява духа. Четката на художника никога не е рисувала такъва омайна картина, него пъкъ поета я е описалъ. А много гении сѫ напрѣгали да се чудатъ на това зрѣлище, въ което природата и искуството сѫ съединили своитѣ усилия. Описанията на цариградската панорама съставятъ цѣла литература.

Шатобриандъ, великия рисувачъ на грандиозните гледки, който не сѣщи безумъ изгаря по трите материка, е възпѣвалъ неточното великолѣпие на турската столица. Ламартинъ се е любувалъ на небесната синева, на прозрачната струя, въ които се оглеждатъ главитѣ на чудесните палати и на мраморнитѣ чешми, по които шуртѧтъ сладко и поятъ красиви цвѣтя. А Теофилъ Готье, бохемеца Готье, който бѣ дошълъ да разноси своята духовитость и странность по источнитѣ пазари, какго бѣ дразнилъ парижкитѣ буржоа съ ексцентричната си носия, не предсказвиня поразителнитѣ контрасти на тълпата, пъстротата на облѣклата.

Всѣкой е турилъ отпечатъка на своеродния си геній. Истокъ е билъ страната на мечтитѣ на много поети. Романтицитѣ славеха вѣчно ясното му небе, величавия и гордъ видъ на планинитѣ, раскоша на горитѣ, па и многина додоха да испитатъ усладата отъ неговия гледъ. Параходъ стремително вървеше къмъ привлонитѣ острови, а азъ стоехъ на кувертата, захласнатъ. Не можехъ да се нагледамъ. Пурпуръ, лазуръ, мраморъ—мамеше окото ми и не го насищаше. Малки параходчета пълнеха въздуха съ гиздливи звукове; тѣ сновѣхъ между кичестите села, които се гледатъ като букети отъ вѣли.

Параходъ бѣ препълненъ съ пъстра публика. Мнозинството бѣха жени, потънали въ свила и дантели, съ ухилени очи, предизвикателни погледи, нѣкакъ си докачителни въ раскоша на своята хубость. Усилието да се харесва грозя лицето на жената. Постоянната подвижность на чертитѣ не дава на окото да испита естетична услада. И въ искуството голѣмата изразителность убива пластичностьта. Нѣма вече нето въ живота, нето въ художественитѣ творения оная чудесна стройность на тѣлото, оная спокойна ясность на лицето, оная бистрота на погледа, които виждами въ древнитѣ статуи.

Мжжѣтѣ, банкери и търговци, бѣха вдълбочени въ колонитѣ на нѣкои вѣсгавици. За тѣхъ не сжществуваше нето море, нето небе. Гледашъ нѣкому свѣтнали очитѣ предъ нѣкое число съ много нули въ стълба на борсовитѣ оцерации! Господи! отъ кога цифрата има такава поетична омайность? За мене тя е проза отъ най грубъ видъ; това е, види се, защото не си служа съ нея, броейки на пърсти капиталитѣ си.

Долѣ, до два коша съ любеници, стоеха трима градинари, съ лица замислени, погледи изгубени въ тѫжно видѣние, рѫцѣ спуснати въ безнадѣждность, слаби, сгърчени, съ испити лица, по които мизерията е начертала своитѣ слова— тежко пада на сърдцето на човѣка да ги види. А пъкъ тѣ бѣха млади, въ разцвѣта на живота, съ гърди пълни съ сила, душа пълна съ енергия, но рано още, двца нещастни, исхвърлени

отъ вуждата вънъ отъ хубавия си край, тѣ сж се повалили подъ двойния товаръ на коша и грижитѣ, клюмнали съ глава въ фаталното съзнание, че нѣмотията не ще имъ даде бѣлъ день, унили сж. Укоряватъ ги, че се опивали по-нѣкога, а може би и честичко. Това е цѣло нещастие, но помислилъ ли си е нѣкой каква редица отъ болки и лишения е тѣхния животъ? Не, защото, както поета казва, „който би желалъ всичко да разбере, всичко би простилъ.“ Господь да чува отъ полошо. Не е ли Толстой, който казва, че ако да не бѣ алкоола, въ който човѣчеството, въ постояненъ конфликтъ съ съвѣстьта си, да дави своята скърбь, то самоубийствата и другитѣ пороци вързъ сплѣбитѣ на обществения животъ би вземали ужасающи размѣри? Живота на тукашнятѣ градинари е мизеренъ и въ състояние да сломи най-ягката на

тура, а пъкъ въ срѣдата, дѣто тѣ живѣятъ, способна е да се развърти и най-добрата душа.

Остръ вѣтръ задуха и азъ слѣзнахъ въ салона. Той бѣ пустъ, ала не.. имаше двѣ жени и едно момиче. Едната бѣше млада, бѣлолика, съ страдаленъ изразъ на лицето; носеше черни дрехи. Другата, — и тя облѣчена въ черно, бѣше възрастна жена, суха като англійска гувернантка; въ физиономията ѝ имаше нѣщо студено, строго. А малкото момиченце бѣ петгодишно ангелче съ руси кадрици и лазурни очички. Сиротото! и то носеше траура на непознатата за него скърбь. Качило се бѣ на едно столче и махаше съ ножъ. Но столчето естествено не мърдаше. То се обърна къмъ по младата жена.

—Мамо, защо това не върви?(*)

(*) Предавамъ този разговоръ, който ставаше на френски, съ иститѣ думи на момичето.

Майката мълчеше. Тя бѣ дълбоко замислена. Момичето пакъ си продължи играта. Сетнѣ, ненадѣйно, лицето му взема сериозенъ изразъ, то се приближи къмъ майка си.

—Мамо, ами парахода върви ли?

—Да, чедо.

—Тогава може да иде и на небето. Тамъ ще видимъ тате

И то си удряше ржичкитѣ и пѣеше „ще видимъ тате.“

Двѣ горѣщи сълзи потекоха по мраморнитѣ бузи на майката.

—Що плачешъ мамо ? Нали ти ми каза, че той ни чака тамъ?

Старата жена отведе момичето, а вдовицата захълца. Сетнѣ, като ме видѣ, направи усилие да се спре мътна булото прѣдъ лицето си и се обърна къмъ прозореца, за да не бѣда свидѣтель на нейната скърбь. Горката невѣста! Тъй млада и останала безъ младость! Обичамъ величието на човѣшкитѣ страдания,

разговоръ задъ завѣсата на свѣтилище

за да се изразя съ стиха на Alfred deVigny, великия мислитель и поетъ. Душата ни намира болезнена услада въ проявлението на нѣкоя скърбь. Така бѣхъ се унесълъ въ нещастието на тази симпатична жена, щото минали бѣхми хубавитѣ острови Проти и Антигони и дошли бѣхми до Халки безъ да се сѣтя.

При първо виждание Халки не ми направи необикновено впечатление. Къщитѣ сж повече дървени, сглобени на бърза ржка, нахвърляни безъ редъ по рилищата. Приятна гледка прѣдставлява строящето се богословско училище на върха на единъ хълмъ, приличенъ на пресѣченъ конусъ. Хубавъ е Халки отъ отвѣдна страна, дѣто вѣчно зелени борове държатъ вѣчно хладна сѣнка.

Щомъ излѣзохъ на пристанището, едно гологлаво, босо момче, отъ породицата на онія, които Хюго к-

деализира и обезсмърти въ Гавроша, ме заведе въ хотела Н... красиво двоетажно здание близо до лѣса. Оставихъ багажа си — ехъ че бѣ голѣмъ ?—и излѣзохъ да се прошетамъ и да поразгледамъ острова.

Едно момче, което държеше за оглавникъ едно черно муленце, ми предложи услугитѣ си.

—Merci не съмъ англичанинъ.

То ме погледа съ голѣмитѣ си черни очи и пробърбори на своя неразбранъ езикъ, види се, нѣкой неласкавъ отзивъ за „българина като туристъ.“

Разходката на нозѣ е моя страсть. Да се спирамъ, безъ да съмъ умореният, да ходя, безъ да зная кадѣ ще излѣза— ето най-голѣмото ми удоволствие.

(Слѣдва).

ПОДУНАВСКИ ПЪТНИКЪ

Една вечеря въ Халки.

(Продължение).

Хубаво малко островче. Непознато на външния свѣтъ до прѣди десетина години, то отъ лѣто на лѣто приема все повече и повече гости: туристи, които идатъ да се наслаждаватъ отъ хубоститѣ му, охлаждащи, които търсятъ здравие отъ чистъ и съживителенъ въздухъ. Нѣкои отъ жителитѣ му като че сж отъ цигански произхождение, което се вижда отъ черниѣ имъ очи, изпеченото лице, и нѣщо диво, гордо въ манieритѣ, остатъкъ отъ волния чергарски животъ.

Търгнахъ по алеята, подъ свода, образуванъ отъ кърстосанитѣ вѣйки на зеленитѣ борики. Надъ тревата гледахъ насѣдали болни охтичави съ восъчно лице, огрѣяни отъ послѣдната лъча на живота. Имаше и младж, въ цвѣта на годинитѣ, заядена отъ ужасната болесть. Каква се сърцето на човѣка, когато ги гледа. Особно ме покърти една дѣвойка, блѣда, блѣда като вечерьта на нѣкой хубавъ есененъ день Въ хубавитѣ ѝ черни очи имаше бездна отъ скърбь. Жално е—о вървайте ме! да се мре на осемнадесеть години, когато земята е пълна съ миризми и пѣсни, когато единъ вълшебенъ миръ отъ любовь и нѣжность, се полуоказва въ сънищата.. Болната бѣ тій слаба, тъй прозрачна, щото имаше изгледъ на видѣние. Главата ѝ бѣ навалена легко назадъ, като че ли русиѣ ѝ коси, прилични на свѣтлави струи, ѝ тѣжеха. Много пжти видѣхъ тая клѣта дѣвойка и, ако ми се сгоди време, ще ви говоря за тжжния ѝ край.

Всичката тая страна, що гледа къмъ Антигони, е пълна съ охтичави. Има нѣкои свикнали съ болестьта си, други—испаднали въ безнадѣждна скърбь. Чедъ бѣхъ навсѣдѣ, а че тука имахъ случай да забѣлѣжа, че осѣщанията у охтичавитѣ сж много крайни. Очитѣ имъ като че ли испускатъ искри отъ страсть И гледахъ какъ тия нещастни, свързани отъ живота съ една тъничка жица, търсятъ да допиятъ до дъно усладитѣ отъ чашата, която треперя въ немощнитѣ имъ рѫце. Много пжти наблюдавахъ проявяването на тая страстность у охтичавитѣ. Единъ чехъ, охтичавъ въ вторай периодъ, старецъ съ капнала коса, тичаше по муленцето на една французойка, за да „ухажва,“ както той се изражаваше на русски. Диволигата мома го измжчваше подигравайки се съ лудата му „любовь“, а той все тичаше подиря ѝ, до като се изпотеше и неможеше вече да отива. Тогава всички се смѣеха. Има една жизнерадостна нота въ тая атмосфера отъ охкания и въздишки. Конгреса бѣ болезненъ. Такъво впечатление, ала въ висша степенъ по поразително, правятъ нѣкои сцени отъ романа „Lourde“, дѣто мощното перо на Зола ни рисува отвратителнитѣ грозни рани на жадното за вѣра и надѣжда човѣчество и дѣто тукъ — тамъ блѣсва нѣкоя любовна дума, нѣкоя скришна цѣлувка.

Охтиката възбужда поетични настрои. Книжлината дължи нѣкоя отъ своитѣ бисери на охтичави хора. Гледайте „Окапалитѣ листа“ на Милва, почти съ раздирателна меланхолия и скърбни предчувствия последнитѣ стихове, които умиращия Жалберъ написа на смъртното си лѣгло—стихове, които толкова трепераща уста сж повторили отъ тогава; божественитѣ стихотворения на Надсона и пр.

Продължавахъ расходката си. Ту се вдълбочавахъ въ гората, ту излазихъ надъ морето. Врговеть се спускатъ въ видъ на стрмна удолини надъ струятъ, които кипятъ гранитнитѣ имъ нозѣ. Вървайки по случая стигнахъ до единъ скатъ, исваченъ на най-хубавата висина на острова. Гледката е величествена. Тя ми напомнюва чудесного Охридско езеро, гледано отъ Канео. Вжтрѣ въ манастиря живѣе единъ монахъ, старецъ съ кротъкъ погледъ и блага физиономия Затворилъ се е тамъ още младъ и четиридесеть години сж се минжли отъ какъ не е излизалъ никакъ вънъ. Пари не хваща съ ржка; островнацитѣ му носатъ храна. Той е прочуенъ между гърцитѣ като светецъ и се ползува съ голѣма почесть. Имало прѣди двѣ години въ Халки единъ български отшелникъ, архимандритъ.

Настана вечерь. Отдалечъ се слушаха звънцитѣ, които биеха по хотелитѣ за вечеря. Стори ми се, че се намирамъ въ нѣкое нашенско село, когато овцитѣ се връщатъ отъ паша, сливайки звуковетѣ отъ звънцатѣ си въ единъ идилически концертъ.

Когато се бърнахъ въ хотела, трапезата бѣше сложена и гоститѣ бѣха вече насѣднали. Първенъ чувствувахъ стѣснение между тия люде, който до днесъ не бѣхъ виждалъ, а утре нѣма да срѣщна. Сетнѣ това затруднение изчезна и азъ смѣсихъ своя гласъ въ общия хоръ на смѣховетѣ.

За първъ пжть вечерахъ на table d'hôte. Бѣхми тридесетина души, хора отъ разни народности. Разговора бѣ живъ. Остроти, парадокси, каламбури и всичкитѣ поправки на веселия разговоръ лѣтеха; тукъ тамъ много значителни усмивки, шушнати думи, плоскости, завити въ шуменъ смѣхъ. Говорехми френски. Сѣнката на Расина би потрепераля, ако чуеше какъ се обезобразяваше дивния тоя езикъ, тъй сладъкъ, щото когато женитѣ го говорятъ, усмивки играе по устнитѣ имъ. Когато всички се смѣеха (и вштутяваха, на единъ край нѣколцина българи спореха по злободневни въпроси. Това е фатално, неминуемо. Българина трѣбва да се препира. Единъ приятель ни казваше: „Влѣзнете въ нѣкое кафене, дѣто има мжжѣ отъ разни народности и следайте: французина ще говори за нѣкоя настояща или бждща любовь, нѣмеца ще сглобява ржждасалитѣ части на нѣкоя метафизическа доктрина, англичанина ще гледа картини по илюстрацинтѣ, гърка ще танъника пѣсень за черниѣ очи на нѣкоя рошава Елена, сърбина ще пие, българина ще спори“ Ма-

карь мнѣнието на приятеля ми да е много ексклюзивно, все има голѣма доза отъ истина.

Една русскиня, жена на около... незнамъ колко години — Балзакъ казва, че жената до тридесеть години нѣма възрасть—расправяше медицина. Езика ѝ бѣше цѣла прелесть. Говореше френски съ единъ акцентъ, който наричатъ „чужденска сладость.“ Много пати бѣхъ чулъ какъ рускинята е развита, ала това що видѣхъ надминаваше надеждитѣ ми. И като слушахъ какъ тая госпожа вѣщо засѣгаше въпроси, чужди на много мжжѣ, що се гордѣятъ съ порядъчно образование, неволно си помислихъ за нашитѣ жени, тъй малко просвѣтени, да не кажа никакъ, и мжчно ми падна. Впрочемъ у насъ липсата отъ знания не е присжщо само на красивия полъ. Нѣма що да се прави. Просвѣтата не се купува по нѣмско европейскитѣ пазарища, както модницѣ платове, тя е работа на поколѣния и вѣкове.

Подиръ вечерята излѣзохъ въ лѣса.

Нощьта бѣ чудесна. Гледаше се като денъ. Мѣсецъ сияеше въ ведрото небе. Отъ долѣ морето спокойно стрено като сребърень платъ подъ луннитѣ зари, плискаше своитѣ струи на брѣга, галеше пѣсъка и дружеше своя шумъ съ химнитѣ на нощьта. Кжщитѣ отъ Антигона свѣтеха въ далечината. Отъ всѣкждѣ се слушаше шумъ. Отъ кафенето лѣтеха селигѣ ноти на извѣстната опера Грандъ вна“, която царигражданя толкова пати аплодираха миналата година. Дивата мелодия на латернитѣ шумеше въ гората и дружеше съ страстнатѣ провици на гърцкитѣ паликарета, които пѣеха серенади съ отчаянъ лиризъмъ. И нѣколцина българи бѣха се сбрали и бѣха запѣли една отъ онія народни пѣсни, за които сж потрѣбни широки гърди и горски вишни. Лѣса кънтеше и ехото като че ли повтаряше послѣднитѣ думи на припѣва:

. . . Мила ми си Дамкее!

Цѣла ще те гълтна с' хурката.

Ей ва българската пѣсень! Тя може лошо да звучи на нѣкой истънченъ естетикъ, но каква сладость намирамъ азъ въ нейната искренна простота, въ нейната първобитна свѣжесть! Каква разлика между тия безхитростни произведения на народното творчество и нѣкои художественни пѣсни, баналния лиризъмъ на които се губи въ цяло море отъ многоточия и възклицания!

Лѣса бѣше пъленъ съ публика. Срѣщашъ цѣли семейства, сбрали се на дружби, и до полунощь се разхождатъ по алеитѣ, гледайки какъ вѣтъра пѣе въ листата на дърветата. Женитѣ носеха, хвърлена на главата, бѣла копринена кърпа, която много ги красеше. Тѣ бѣха повечето хубави брюнетки, като онія андалузки, които Alfred de Vigny прослави въ безсмъртнитѣ си поеми. Въ хода имъ, въ маниеритѣ имъ въ пѣснитѣ що пѣятъ, има нѣщо извѣжено, страстно, дори сенсуално. Неможахъ да не забѣлѣжа и „обожателната леткость на нравитѣ“— както би се изразилъ нѣкой декадентъ—романистъ — на тамошното общество, Впрочемъ не мисля да морализирамъ. Писатезигѣ ставатъ моралисти на старость, както хубавитѣ жени ставатъ набожни, когато времето лѣпне на лицето непоправимитѣ имъ бѣлѣзи на годинитѣ.“

Часа бѣше 10—10 и половина, а лѣса бѣше още пъленъ съ хора. Отдалечихъ се отъ алеитѣ и тръгнахъ по една пътека, която се губеше въ гората. Вѣйкитѣ на бороветѣ затулваха луната. Пълна самотия. Нищо не се слушаше освѣнъ лекия шумолъ на листата. Шума на арфитѣ и органитѣ умираше преди да достигне до менъ. Незнаехъ колко време вървѣхъ. Внезапно предъ менъ блѣсна луната видѣ линя. Бѣхъ излѣзълъ.

По удолнината се гледаха бѣлитѣ плочи на християнскитѣ гробища. Неволно тръпки се разнесоха по тѣлото ми. Обзе ме нѣкакъвъ таинственъ страхъ. Стори ми се, че е престжпление да нарушавамъ покоя на мъртвитѣ по това полунощно време. Ускорихъ крачкитѣ си за да излѣзя на долния пжть. Ненадѣйно погледа ми се спрѣ на единъ гробъ. Видѣхъ човѣшки образъ. Приближихъ полегка. Една жена се молеше на колѣни. Свъртена бѣ съ гърба къмъ менъ. Гледахъ ѝ само коситѣ, които, распуснати, свѣтеха подъ луннія зракъ. До нея на тръвата, покрито съ една мантия, едно дете. Сами разбирате колко бѣ раздразнено любопитството ми. Исках да видя лицето на тая таинственна жена и се готвехъ да тръгна на надолѣ, когато тя се обърна къмъ мене и представете си моята почуда!... Азъ познахъ въ нея траурната дама отъ парахода. Нѣколко сълзи като че ли бѣха ѝ замръзнали на бузитѣ. Лицето ѝ бѣ спокойно. Молитвата бѣ всѣяла миръ въ душата ѝ.

Вѣтъра духаше отъ гората, морето шумѣше отъ долѣ. Коситѣ ѝ се вѣехя. А азъ стоехъ схванатъ отъ захласе.

Подиръ малко младата невѣста стана, пѣлуна плочата, взема въ ржцѣ заспалото момиче, хвърли свѣтенъ погледъ на гроба и се отдалечи въ нощьта. Слѣдвахъ я съ очи додѣ се изгуби задъ дърветата. Додѣ ми за минутка лудата мисъль да вия какъ отивамъ и да науча коя е, сетнѣ ми се стори, че това би било осквернение нейната скърбь.

Човѣшкото сърдце има чудни пориви. Въ тая минута азъ завиждахъ на умрѣлия, който бѣ оставилъ подиръ себе си такъва велика скърбь... Какъ радостно бихъ лѣгналъ въ студената земя, мислехъ си азъ, ако да знаехъ, че две бисерни сълзи отъ такива хубави очи ще паднатъ надъ моя гробъ! Да оставя спомена си въ едно любящо сърдце, да остана лика си въ двѣ лазурни свѣтила! Двѣ нѣжни души да се молятъ за мене всѣка вечерь прѣди да лѣгнатъ и съ сълзи да произнасятъ името ми!

Но това е егоистично, спрѣхъ се азъ. Зеръ може човѣкъ да черпи услада отъ скърбьта на своитѣ?

Такъва е уви! логиката на безлогичното човѣшко сърдце.

С. Трайчевъ.

Перя, 1896 г. октомврий.

ГОД. VII ПЕТЪКЪ, 13 ДЕКЕМВРИЙ, 1896 Г. БРОЙ 19

НОВИНИ

Sophia
г. Антонъ К. Раевъ

ВѢСТНИКЪ ПОЛИТИЧЕСКИ, НАУЧНО-ЛИТЕРАТУРЕНЪ И ДУХОВЕНЪ

Редакцията и Администрацията на вѣстника сѫ въ Цариградъ: Пера, улица Кабристанъ, №. 38

Годишната цѣна на вѣстника е: три и половина бѣли меджидиета за въ турция и петнадесетъ лева за въ странство.

Излазя два пжти въ седмицата, въ Вторникъ и Петъкъ

Единъ брой единъ грошъ

Всичко, що се относя до вѣстника и неговата администрация, ще се изпраща до Редакцията: *Constantinople, Péra-Rue Kabristan, N. 38.*

Ржкописи не се връщатъ назадъ.

Цѣна на обявленията: За всѣко печатание на четвъртата страница единъ грошъ, или двадесетъ стотинки на редъ за първото обнародване, и 20 пари или 10 стотинки за всѣко послѣдующе обнародване.

ПОДЛИСТНИКЪ

Танасъ Колимачка.

Музо, въспѣй гнѣвния Танасъ Колимачка, когато при гледанията на лавката . . . .

Читателю, не се чуди на поетическия ми позивъ къмъ вдъхновението защото историята е необикновена и заслужава да се пише въ антични хекзаметри. Истина е, че героя ми не е бързоногия Ахилъ, а Танасъ Колимачка, шекерджия въ Битоля, улица Цесаревъ пазаръ, въ личността на когото нѣма нищо геройско, но неговата слава едва ли не надминава оная на древния юнакъ. Народното творчество го е обезсмъртило и когато момитѣ въ Яковецъ излѣзатъ на хоро на Великденъ да играятъ по зелените ридища до чешмата, пѣятъ неговата пѣсень, а по свадбитѣ въ Струга тя съперничи съ класическата и посестрима: „Свири, свири Карагюле!“ Азъ позавамъ—това подъ секретъ— една черноока струженка, която я играе съ такъво грациозно друсение, съ такъва богатска напегость, щото спрѣль би се да я гледа дори и нѣкой фалиралъ търговецъ или осиромашенъ авторъ.

Думата ни бѣше за Танаса.

Щастливецъ? Всички, щото го познаваха такъвъ го мислехъ. Почервеѣлото му, вѣчно усмихнато лице излъчвате му сини очи, тихъ и спокойни, увисналата му малко долна буза—атестатъ за умствена скромность—всичко му даваше изгледъ на блаженъ смъртенъ. И наистина, Танасъ нѣмаше защо да се оплаква отъ съдбата: за двадесеть и една година и петь недѣли станалъ бѣ стопанинъ самъ на глава: отъ тогава работата му вървѣше като по масло. И нѣщо странно за сегашнитѣ дюкяджии, шекера продаваше четири гроша и рупъ! И Танасъ трѣбваше да бѫде честитъ.

Е добрѣ — не. Той не бѣше щастливъ. Той би билъ такъвъ, ако.... да се освободеше отъ грубото име Колимачка, единичко наслѣдство отъ татка му, който при това не бѣ заплалъ нето найдребното пиле.

Това бѣше скърбь на живота му—по стоянна мъка, която тровеше всичкитѣ му удоволствия. Иде ли на гости — това проклѣто име ще му развале ушитѣ; мине ли вечерь съ нѣкои другари по улицатѣ, гледашъ нѣкое момче му вика: „Колимачка а а!“ Наистоще мжченичество! Не е ли странна човѣшката природа? Елна такъва нищожна дребнавость може да огорчи живота на единъ човѣкъ. Иди ми говори после за мжлрость и здравъ разумъ! А мнозина сж онія, които страдатъ отъ подобни неволи.

За щастие, това бѣ единичката неприятность въ живота на моя герой. Той се надѣваше при това, че съ време ще се забрави това нещастно прозвище. Той нѣма вѣчно да бѫде наивния, срамежливия Танасъ, който всѣка вечерь идеше съ стомна въ ржка да пълни вода отъ белединската чешма, и нѣма да му се смѣятъ. Когато вземе по почтителенъ изледъ, когато се ожени... Ехъ, и тая мисъль идеше на Танасъ и доста честичко, но, той никому не казваше.... страхъ го бѣше да не му се смѣятъ.

Прѣзъ зимата, когато се наядеше съ пастърма съ грахъ и се напиеше буковско вино, навяляше се на възглавницата до оджака и се предаваше на блаженни мечти. Вѣнка вѣтъра пищѣше въ дърватата на градината и биеше капацитѣ на прозорцитѣ, а въ стаята бѣше топло, топло; пенушката пламтеше въ огъня весело, игриво. А Танасъ си затваряше очитѣ и си прѣдставяше една млада невѣста, съ черни очи, бѣло гърло — за послѣдното той бѣ много взискателенъ — тънка снага. Прѣдставяше си я Танасъ какъ шета по нашти като яребица, на сетнѣ сѣдне до него, и го гледа ей тъй мило, любовно, да потреперѣшъ отъ удоволствие. Цѣла вечерь той люлѣеше своя духъ съ тия благатки мисли, а майка му, стара добродушна жена, претеше пепелята и печеше костени за малкото му сестриче. Сетнѣ свѣщьта догоряваше, огъня угасваше и тѣ отиваха да си лѣгнатъ. Това събуждаше Танаса отъ съпящата му. И колко пуста, празда, студена му се гледаше старата стая съ черния потонъ и вѣхтитѣ дъски! И оргенството не е стока, мислеше си той, като се завинаше подъ прѣлюгопитното венецче и мисъльта да се ожени засѣдваше въ духа му. Ехъ и това ще доде, утѣшаваше се сетнѣ той, скриваше си главата и заспиваше съ сладкия съвъ на простодушенъ човѣкъ, чистъ отъ свѣтовни дяволщини

Наистина и това доде. Теткитѣ отдавна казваха на майка му да го задоми, че хората се смѣели, мълвило било се, че не му давали отъ никждѣ, а това било срамъ за родинитѣ. Чудно се гледаше това на добрата жена, защото тя бѣ навикнала да се отнася съ сина си като съ дѣте, да го мжри и гълчи, и все ла го мисли за малко момче. Но когато й казаха, че съсѣдитѣ се смѣели дѣто не можала да намѣри невѣста, тя се разсърди и се закле: Ехъ, ще видятъ тѣ що приказъ мома ще взема за моя Танасъ!

И се залови тя да търси мома. Тя даже не съобщи рѣшението на сина си. Но той бѣ подчулъ, свѣтиль се бѣ, и самоволно се смѣеше подъ увисналитѣ си мустаци. Строгото майчино око разрови всичкитѣ семейства въ Битоля — отъ Сердаръ Чешме до Мечкаръ-махала —и никждѣ не намѣри прилика за сина си. Рѣшително Битоля не бѣ произвела нѣщо достойно за Танаса. —Да бѫде дѣвойка за чудо и приказъ, говореше майка му, та когато ще отиваме въ църква, да остаянъ на нея очитѣ на всички!

Майката бѣше амбициозна, както виждате. Танасъ би се благодарилъ и съ нѣкоя по-скромничка— той познаваше единъ чифтъ черни очи, които му се усмихваха, когато отиваше на дюкянъ, минавайки по улицата, но не смѣеше да издигне гласа си прѣдъ строгата си майка.

Говориха й за една Стойна отъ Леринъ, хубавица, но тя намѣри куриръ на Леринкитѣ, че не били кѫщовници. Похвалиха й една Рѣсенка; тя отговори, че Рѣсенкитѣ били поргарки, по цѣлъ день на прага стояли.— Прошка, о хубави съгражданки, за дѣто тая скверна дума излиза изъ подъ перото ми!—

Незнамъ какъ, старата майка се срѣщна въ църква съ една стара Охридчанка, майка на двама братя, рибари въ Битоля, и отъ дума на дума разговора падна за момитѣ. Хвалбата е слабость на Охридчани и Мария— така бѣше името на Охридчанката —направи такъво раскошно описание на добродѣлитѣ и хубоститѣ на своитѣ съгражданки — щото Танасовата майка се зарѣче или отъ Охридъ да вземе невѣста, или отъ никждѣ другждѣ.

И Танасъ тури въ лисага свилената антерия, синия поясъ и черносвитена салтамарка, и снабденъ съ нетърпѣние и майчини съвѣти, тръгна за Охридъ — мома да дири.

(Сѣдва)

ПОДЛИСТНИКЪ

Танасъ Колишачка.

(Продължение и край.)

Брате! ако нѣкога вълнува сватбе щастливата мисъль да вземешъ Охридчанка, застани вечерь, когато луната изгрѣва надъ езерото и се вгледа въ бистритѣ му води, застани на пѣтеката що води къмъ Канео, запуши лулата си, навали се на нѣкой гранитенъ зидъ и гледай пѣнителната група отъ чернокоси дѣвойки съ стомни въ рѫцѣ и хубость на лице и избирай. О, зная, че тѣ сѫ всички гиздави въ своята идилическа поза, (което ми напомняха нѣкои картини изъ финикийския животъ), но ти имашъ слабость къмъ по-алени устни, къмъ побасерни забн или къмъ нѣкоя друга подробность, не ли? Избери най-хубавата. О, три пѫти щастливъ край, дѣто най-хубавата луна гръе най хубавитѣ глави страна на фантазията!... Брате, ако ма нешъ нѣкога по тия вишни, спри се: тамъ сѫ газили щастливци.

Но, Танасъ бѣ слушалъ за Охридъ само името му. Случая, който обича да си играе, направи щото той да се срѣщне въ хана, дѣто слѣзна, съ Диме Кърстедара. Диме —Богъ да го прости—бѣше щегаджия човѣкъ и цѣлия Варошъ го обичаше; само месокастрани го мразеха и да имъ паднеше, биха го удавили въ капка вода, защото ги подиграваше за грубичкитѣ имъ нрави и пиянството имъ Впрочемъ, душа човѣкъ.Охридъ е богатъ съ подобни характери, рѣдкость по други градища.

Когато Танасъ му каза срамежливо, че е дошълъ момата да търси, една лукава мисъль плисна на Димевия мозъкъ и усмивка злокобна заигра на устата му. Ала Танасъ — на ли ви казахъ, че бѣ простичъкъ? —не се сѣти, та взема да му разправя, какъ щѣла да дойде сама майка му, но не щѣла да остави кѫщата. Димо го увѣри че това е най-лесно нѣщо на свѣта и че щомъ се срѣщналъ първо съ него, ще му бѫде истинско удоволствие да го упати. Сетнѣ Димо си отиде, а Танасъ, щастливъ и безгриженъ, се приближи до една група кираджии, между които Митушъ Сучимустакъ разправяше една фантастична история какъ единъ вампиръ го срѣщналъ излазйки нощѣ отъ Рѣсенъ, близо до гробищата.

Димо се срѣщна съ нѣколко приятели, поговориха малко, смѣха се, пиха по охридски и се раздѣлиха дори вечерьта. —Утрѣ вечерь, каза имъ Димо. — Тамамъ, рѣкоха тѣ.

На другия день Димо повика на гости своя младъ познайникъ. Танасъ остана очарованъ отъ тази любезность. На гостя бѣха сѫщо приятелитѣ, съ които Димо бѣ говорилъ.

Вечерята бѣ сложена на *колята*, до езерото. Бѣше недѣля и езерото бѣ пълно съ лодки, носящи весели дружини. Мѣсечината бѣше изгрѣла и гледаше се като денъ. Гозбата бѣше вкусна, а домакина веселеше всички съ своя хуморъ. Вече бѣха изѣли прочутата чорба съ икра и испѣли неминуемата пѣсень *„това що желаехъ, това що мечтаехъ“*, когато единъ отъ тѣхъ предложи да се качатъ на чунъ (лодка) и да позабиколятъ езерото.

Часа бѣше осемъ (по европейски). На всѣкѫдѣ се гледаха лодки,носящи празднуващи дружини. Мѣсечината бѣ изгрѣла и се гледаше като денъ. Отпрѣдъ се се издигаше Охридъ съ своитѣ накацали кѫщи, изъ прозорцитѣ на които блѣщукаха лампи. Насаденитѣ по край езерото върби се люлѣеха и хвърляха чудни сѣнки надъ водата. Отъ всѣкѫдѣ се слушаха пѣсни. Охридъ се веселеше. Танасъ, който никога не бѣ виждалъ подобни забавления, бидейки порастналъ между прашния дюкянъ и тъмната своя стая, подъ сухия погледъ на майка си, бѣше съ захласа. Той бѣше се напилъ доста, и виното му се хвърляше въ главата. Чуствуваше необикновенно оживѣване въ тѣлото си, като че ли растопенъ металъ течеше въ жилитѣ му. Очитѣ му се губеха нѣйдѣ въ приятни призраци. А Димо пѣеше колко гласъ му държи една пѣсень, на мода въ Велгощи, която се свършваше съ думитѣ.

Едри костени люлеше
Сърцето ми го трупеше!

Лодката започна да приближава до брѣга и да плава по край кѫщата. Ненадѣйно Танасовия погледъ се спрѣ на единъ прозорецъ и той не можа да сдържи единъ викъ отъ възхищение. Наистина гледката бѣше възхитителна: една мома, облѣчена въ бѣла рокля, стоеше на прозореца, съ полуразтворена гуша и спусната коса. Лицето й бѣше пѣла прелесть, а снагата й бѣ като на нѣкои нимфа. Танасъ я гледаше съ зинали уста.

—Ахъ, каза той съ дълбока въздишка, такъва невѣста да вземе човѣкъ, разбиремъ!

Сетнѣ се обърна къмъ другаритѣ си съ посраменъ изглед, като че-ли бѣ казалъ нѣщо, което се губи далечъ въ неосѫществимостьта.

—Голѣма работа! каза Димо съ присторно нехаенъ тонъ. Стига да искашъ и ей сега можешъ да я вземешъ.

Танасъ го гледаше съ недоумѣние. Чиняше му се, че приятеля му се шегува.

—Искашъ ли? каза Димо. Още тази вечерь да ида стройникъ.

Но Танасъ все невѣрваше, че говори сериозно.

—А бре Танасе, що си мислишъ ти ? Зеръ ти си велишъ, че въ Охридъ не ге познавамъ? А знаешъ ли ти, побра-

тиме, оти отъ вчера всички майки за тебе говорятъ, и всички моми за тебе мислятъ ?

Горда усмивка изгрѣ на зачервенѣлото лице на Танаса; като че ли потекохѫ по образитѣ му струи отъ блаженство. Той погледна отново хубавата мома, която стоеше недвижна на прозореца, като нѣкоя езерска русалка, сетнѣ замижа, прѣдстави си какво велико щастие би било за човѣка такъва невѣста, па рѣче:

—Както ще рѣчешъ, рѣчено.

—Сега, отговори Дино, е вече късно; но утрѣ.

—Не, не, сега, отговори Танасъ, у когото цѣлъ огънь отъ страстни осѣщания бѣ рукналъ. Или сега — или никога. Ако сакашъ, ако не...

И той постоянствуваше съ своята опоритость на човѣкъ, който еднажъ въ живота проявя за воля и иска да бѫде изпълнена.

—Ама слушай, Танасе, не бива; татко й може би е лѣгналъ; какъ ще идемъ да го събудимъ: бре божи човѣче, давашъ ли ми щерката ти? Хичъ може ли да стане тавъво нѣщо? Санкимъ —тукъ Дино се замисли малко — санкимъ може и друго, ама... Слушай, Танасъ, азъ едно приятелство имамъ, и за приятель душа давамъ... Искашъ ли да се видишъ съ нея тая вечерь?

Танасъ неможе да къже нищо отъ вълнение; отъ полуотвореният му уста излѣзе едно възклицание, въ което се гледаха всичкитѣ отсѣнки на душевния му жаръ.

Свъртиха веслата, ударихѫ лопатитѣ, търгна лодката назадъ, излѣзоха на брѣга и подиръ десеть минути Танасъ, съ разтуптѣло сърдце, трѣперещи рѫцѣ, се искачка по една стръмна дървена скала. Бѣше тъмно като въ рогъ, но Танасъ гледаше съ очитѣ на любовьта. Скоро излѣзе на чардака, обгледа се на около —всичко спѣше, нищо не се чуваше. Той се въоружи съ всичкия си куражъ, пръсърти се, каза „мечка страхъ мене не страхъ“ и се вмѫкна въ стаята на лѣво отъ скалата, както бѣ му казалъ Дино.

Дино и приятелитѣ му стоеха на улицата, съвѣщаваха се. —Скоро, попъ Никола съ петрахила, каза. Ама скоро, и той удари съ нога.

Подиръ петь минути попъ Никола се яви съ всичкитѣ потрѣби за вѣнчание. И всички заедно се упътихѫ къмъ Белйовци, дѣто героя ми се подвизаваше.

Когато Дино, посѣщаванъ отъ дружината си, отвори вратата и съ лампата освѣти стаята....

О, Молиеръ ! дай за минутка дивното си перо, да опиша небиваната тази сцена..

Читателю, прѣдстави си, сраме на горкия Танасъ, който гледаше прѣдъ себе не прелестното същество, що бѣ видѣлъ на прозореца, а една грозотия, една кривоока, една куцонога— единъ квазимодо въ фустанъ. Това не бѣше славея, а бухала.... А тя, сиротата Мара, стоеше задъ пердето, посрамена, но въ същото време радостна. Танасъ първо не смѣше да повѣрва на очитѣ си. Вечерята, разходката, разговоритѣ— всичко му се чинеше сънь. Но гласа на попа го извади скоро изъ това блаженно заблуждение. Тогава той кипна, разсърди се, и инстинктивно се опита да побѣгне. Но Дино стоеше на вратата, усмихнатъ, съ растворени рѫцѣ, и го спрѣ. А попа бѣше отворилъ петрахила и бѣ подвелъ за рѫка невѣстата.

—Хайде, ела синко, за живота да ви е, Господъ да ви благослови. Ела ..

Но Танасъ не мърдаше, стоеше въ жгъла на стаята и си късаше бузитѣ.

Въ тая минута, едно по друго влѣзоха майката, бащата, роднини и всички честитеха.

Танасъ би се задоволилъ и съ Мара, колкото и грозна да бѣ, но строгия образъ на майка му се испрѣчваше и той трѣпваше при мисъльта, какво го чака дома.. И тогава се почна борба въ него —страхъ отъ мейка му, страхъ отъ скандала..

А при това стаята бѣ се напълнила съ роднини, които му честитеха, приструвайки се, че не гледатъ неговитѣ вътрѣшни мѫки.

И тогава Танасъ си помисли, че рѣче но било въ Охридъ да доде и Мара да вземе, прострѣ рѫка, влѣзе подъ вѣнецъ съ невѣстата си и на утрото Мара Наумова стана булка Танасица.

Оставямъ ви да мислите за негодуванието на почтенния попъ Никола, отъ когото бѣха скрили интригата.

—Господи прости отъ съгрѣшение. — Ами така прави ли се бре синко?

—Ехъ, дѣдо попе, омѫжила се една сирота мома; сторили сми едно добро, лошо ли е ? Пъкъ що си мислятъ чужденцитѣ, хубавитѣ моми тѣмъ ли ще ги давами ? Научили се, дѣ ? —въ Охридъ по моми.

И той се смѣеше, а дѣдо попъ се прекръсти. Цѣлъ Охридъ се научи за случката и отъ тамъ расчу се отъ Добръ до Прилѣпъ. Извадиха му и пѣсень, както ви казахъ.

Да ви рѣча, че героя ни не страда никакъ отъ тази авантюра— не е правъ; но бихъ ви излъгалъ, ако ви кажа, че сега не му е добрѣ.

Мѫйка му се пораскара, вика му, нарѣче го и будала, па сетнѣ на ли е майка? —Затвори очи прѣдъ грозотията на снаха си и гледаше само на стопанскитѣ й добродѣтели, които бѣха чудесни. Танасъ е щастливъ сега. Не му казватъ вече „Колямачка,“ а дядe му Господь и едно дѣте, прилично на него, което бърка рѫцѣтѣ си въ кашата и му казва „тате“, а Танасъ се усмихва блаженно.

Всѣко зло за добро!

Пера. С. Т-въ